

Tuinwijk-Zuid Haarlem

J.B. van Loghem

Doorlopende route door de binnentuin
Through-route across the courtyard
garden

Nieuwe open ruimte in het woonensemble
New Open Space in Housing Ensembles

Architect:**Architectenbureau J.B. van Loghem****Opdrachtgever / Client:** Woningbouw-

vereniging / Housing association

Ontwerp / Design: 1918-1920**Uitvoering / Realization:** 1920-1922**Totaal aantal woningen /**

Total number of dwellings: 86

Woningtypes / Dwelling types:

Eengezinshuizen / Single-family

dwellings

Marktsegment / Market segment:*toen:* huur voor middenstand / *then:*

middle-class rental properties,

vanaf 1992: koop / *from 1992:*

owner-occupied properties

Parkeeroplossing / Parking solution:

Openbare straat / Public street

Eigendom en beheer binnengebied /

Ownership and management of inner

area: *toen:* woningbouwvereniging /*then:* housing association,*nu:* Vereniging van Eigenaren /*now:* Home-owners' Association**Afsluitbaarheid binnengebied /**

Secure inner area: Nee / No

Binnengebied onderdeel van een**doorlopende route / Inner area part**

of a through-route: Ja / Yes

De Haarlemmerhout en de ten oosten daarvan gelegen voormalige buitenplaats Oosterhout werden vanaf het begin van de 20^e eeuw geëxploiteerd als villapark. Tuinarchitect Leonard A. Springer maakte in 1900 hiervoor een stedenbouwkundig plan volgens de Engelse tuinstadgedachte. Het voorzag in ruime kavels voor vrijstaande huizen, maar ook in lange aaneengesloten rijen woningen met diepe achtertuinen. De rijenbebouwing was waarschijnlijk nodig om grotere grondopbrengsten te genereren bij een terugvallende economie.

De woningbouwvereniging Tuinwijk, met een sociale doelstelling, gaf in 1918 architect Van Loghem opdracht het deelplan Tuinwijk-Zuid te ontwerpen. Het ging hierbij om gesubsidieerde bouw van middenstandswoningen.

De socialistische ideeën van Van Loghem over gemeenschapszin onder de bewoners en de tuin als bindend element speelden een grote rol bij zijn aanpassingen van Springers ontwerp. Van Loghem hield vast aan het gebogen lanenpatroon, maar hij liet de oorspronkelijke tussenlaan weg en verlengde de Zonnelaan, waardoor er ruimte voor gemeenschappelijke binnentuinen ontstond. Het binnengebied werd verder vergroot door de bebouwde randen dicht langs de straten te situeren en de diepte van de met ligusterhagen afgescheiden achtertuinen terug te brengen tot ongeveer 5 m.

De gedeelde voortuinen vormen een overgangszone tussen openbare straat en privéhuis. Door de beide bouwblokken is een route gemaakt die nagenoeg Springers tussenlaan volgt.

De binnentuinen veroorzaakten onmiddellijk financiële problemen: de te hoge erfpacht leidde bijna tot het faillissement van de vereniging. De suggestie om de binnentuinen alsnog te verkavelen voor meer grondopbrengsten, werd uiteindelijk verworpen, omdat dit het aanzien van het project zou schaden. De tuinen werden vanaf het begin als een sterke kwaliteit ervaren.

Zoals je vaker ziet in tuinsteden, wordt het overbouwen van de doorgangen naar het binnengebied ingezet als een architectonisch middel om stedelijkheid uit te drukken. De Tuinlaan is ter plaatse van deze poortwoningen aan beide zijden verruimd. De poortbebouwing is een verdieping lager dan de aangrenzende woningen. Aan weerszijden van de poorten zijn twee hoge schoorstenen geplaatst die vooral vanuit de binnentuinen een markering vormen.

Het wonen is gericht op de binnentuin. Door de keuken en dienstvertrekken aan de straatzijde te leggen, en de woon- en eetkamer aan de achterzijde, wordt de traditionele plattegrond omgekeerd. In verband met de oriëntatie op het zuiden geldt dit niet voor de huizen aan de Spaarnelaan. Dit woningtype heeft een traditionele en-suite indeling met de keuken aan de achterzijde.

Binnen Tuinwijk-Zuid zijn het vooral de achtergevels van de Tuinwijklaan en Zonnelaan die het waardige aanzicht vormen. Hier zijn de gevels met hun grote identieke ramen rustiger en formeler dan de voorgevels, die vooral door de met hout beklede balkons op de uitspringende bergingen en de pergola's van de bovenste bouwlaag een sterke plasticiteit bezitten. Om monotone achtergevels te vermijden, heeft Van Loghem hier net als bij de voorgevels een geleding toegepast, door de eetkamers een meter uit te laten springen.

De houten pergola's aan de voorzijde suggereren, ook door het materiaalgebruik, een soort tuinhuisje op het dak; ze waren bedoeld om te laten begroeien. Als zonn balkon werden deze ruimtes vanaf het begin al niet veel gebruikt, omdat de meeste bewoners kozen voor het rustige, aantrekkelijke achtergebied.

From the early 20th century onwards, Haarlemmerhout and the more easterly country estate Oosterhout were developed as a residential area. In 1900 landscape architect Leonard A. Springer drew up a master plan modelled on the English garden suburb. It envisioned spacious plots for detached houses, as well as long rows of seriated houses with deep back gardens. The seriated development was probably needed to generate bigger land revenues during a downturn in the economy.

Housing Association Tuinwijk, which had a social remit, commissioned architect Van Loghem in 1918 to design section plan Tuinwijk-Zuid. It covered the subsidized construction of medium-sized dwellings.

Van Loghem's socialist ideas about a sense of community spirit among residents and the garden as a cohesive force played a major role in his adaptations of Springer's design. Van Loghem retained the curved pattern of avenues, but left out the original middle avenue and extended Zonnelaan, thus creating space for communal courtyard gardens. The internal space was made even bigger by situating the perimeter walls right beside the streets and by reducing the depth of the back gardens, separated by privet hedges, to approximately 5 m. The shared front gardens form a transitional zone between public street and private home. The two blocks are traversed by a path that closely follows Springer's middle avenue.

The courtyard gardens promptly caused financial problems: the excessive ground rent nearly bankrupted the housing association. The proposal to subdivide the courtyard gardens in a bid to generate more land revenue was rejected in the end, for fear it would damage the project's reputation. From the outset, the gardens were seen as a strong feature.

As is common in garden suburbs, the architectural device of straddling passages to the internal space is used to evoke urbanity. Where it approaches these gatehouses Tuinlaan has been widened on either side, while the gatehouses themselves are one storey lower than the neighbouring houses. On either side of the gates are two tall chimneys that form a clear demarcation, especially when seen from the courtyard gardens.

Life here centres on the courtyard garden. With the kitchen and utility rooms situated street-side and the living and dining room at the rear, the traditional floor plan has been reversed. The same does not apply to the south-facing houses on Spaarnelaan. These dwellings have a traditional en-suite organisation with the kitchen at the back.

The rear walls of Tuinwijklaan and Zonnelaan, especially, lend Tuinwijk-Zuid a certain dignity. With their large identical windows the rear elevations are both more formal and understated than the front façades, which are particularly striking with their wood-clad balconies above the projecting storage spaces and their rooftop pergolas. In a bid to avoid monotonous back façades Van Loghem has articulated them like he did the front façades, by having the dining rooms jut out 1 m.

The wooden pergolas at the front resemble little rooftop bowers, not least because of the material used; they were meant to be covered by greenery. From the outset however, these spaces were rarely used for sunbathing, because the majority of the residents opted for the quiet, pleasant space at the back.

Bronnen / Sources:

J. van de Beek, G. Smienk, 'Ir. J. B.

van Loghem b.i. architect', *Plan,**Maandblad voor Ontwerp en**Omgeving* 12 (1971)

H. Overduin, 'Tuinwijk-Zuid, Een

halve eeuw oud en nog nooit zo

gewaardeerd', *Wonen -TA/BK*

(februari/February 1974)

W. de Wagt, *Van Loghem 1881-**1940, Beelding van Levenshouding*

(Haarlem: Schuyt & Co, 1995)

R. A. Eggink, *J.B. van Loghem,**Architect van een Optimistische**Generatie* (Proefschrift TU Delft/

doctoral thesis Delft University of

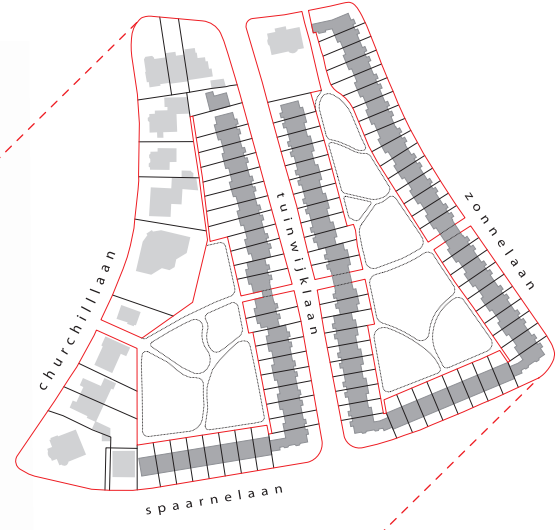
Technology, 1998

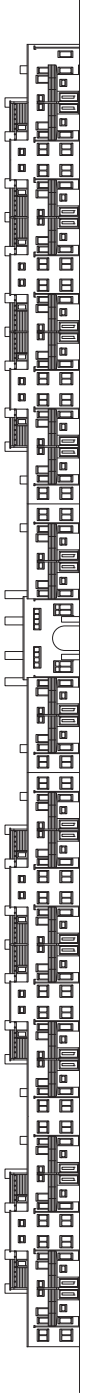
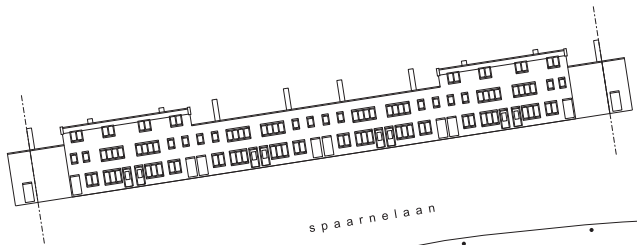

Situering ten opzichte van het stadshart
Location in relation to the city centre

Begane grond en gevels
Ground floor and façades

Projectie Tuinwijk-Zuid op het plan-Springer
Projection of Tuinwijk-Zuid onto Springer's plan

Gevel aan de Zonnelaan
Façade on Zonnelaan

Achterpad tussen binnentuin en achtertuinen
Back path between courtyard garden and back gardens

Op elkaar aansluitende poorten tussen de beide plاندelen
Matching gates between the two sections of the plan

Poort aan de Zonnelaan naar de binnentuin
Gate on Zonnelaan leading to the courtyard garden

Binnentuin
Courtyard garden

Aanzicht achtergevel met tuinen
Aspect of the rear with gardens

